

Nr 157.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fortsättande av Aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse; given Stockholms slott den 9 mars 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Lyberg.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Lyberg, anmäler fråga om fortsättande av Aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse och anför därvid följande:

I skrivelse nr 64 anmälde 1923 års riksdag, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 136, å riksstaten för budgetåret 1923/1924 under utgifter för kapitalökning och rubriken »statens aktier» anvisat ett anslag, att utgå av lånemedel, av 15 miljoner kronor, att efter Kungl. Maj:ts beprövande användas för aktieteckning i ett för övertagande av Aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag.

Riksdagen uttalade härvid, bland annat, att, då riksdagen således ansett sig böra bifalla Kungl. Maj:ts förslag, detta emellertid skett under den ut-

Bihang till riksdagens protokoll 1928. 1 saml. 132 häft. (Nr 157.)

tryckliga förutsättningen, att den aktieteckning i ett bankföretag, som staten på grund av i detta fall föreliggande alldeles särskilda omständigheter ansåge sig böra företaga, icke finge anses innebära ett ställningstagande till den omstridda frågan om statens drivande av affärsbanksverksamhet. I anslutning till denna ståndpunkt ville riksdagen också såsom sin åsikt uttala, att oktroy för den nya banken borde begränsas till en tid av sex år utöver den del av löpande år, varunder banken kunde vara i verksamhet. Före oktroytidens utgång borde riksdagen beredas tillfälle att taga ställning till frågan om bankens fortsatta bestånd. Jämväl med hänsyn härtill ville riksdagen framhålla angelägenheten av att så enkla och billiga organisatoriska former som möjligt komme till användning.

Kungl. Maj:t uppdrog härefter, dels den 23 mars 1923 åt aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 att medverka vid avvecklingen av aktiebolaget Svenska lantmännens bank bland annat genom garanti för teckning och belåning av aktier till högst 5 miljoner kronor i det bankaktiebolag, som vore avsett att bildas för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse, dels den 28 mars 1923 åt statskontoret att för statens räkning verkställa teckning av aktier i det under bildning varande bankaktiebolaget till ett belopp av 15 miljoner kronor.

På framställning av bankens stiftare meddelade Kungl. Maj:t den 6 april 1923 tillåtelse för ett aktiebolag med firma aktiebolaget Jordbrukarbanken att, under förutsättning att bolaget övertog den bankrörelse, som ditills utövats av aktiebolaget Svenska lantmännens bank, intill utgången av år 1929 driva bankrörelse. Samtidigt fastställde Kungl. Maj:t bolagsordning för aktiebolaget Jordbrukarbanken.

Enligt denna bolagsordning skulle bankens grundfond utgöra minst 20 miljoner kronor och högst 30 miljoner kronor samt fördelas i aktier, lydande å 100 kronor. Till teckning utbjödos 200,000 aktier motsvarande minimikapitalet, varav statskontoret för svenska staten tecknade 150,000 aktier och aktiebolaget Dur, ett dotterbolag till aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, 49,981 aktier. Sedan minimikapitalet fullteknats, kom banken till stånd enligt beslut vid konstituerande stämma den 14 april 1923. Av de utav aktiebolaget Dur tecknade aktierna i Jordbrukarbanken äger bolaget för närvarande 49,044 stycken. Genom en den 17 februari 1928 dagtecknad proposition nr 90 angående den fortsatta avvecklingen av Kreditkassans engagemang har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, att sistnämnda aktiepost skall förvärvas för statsverkets räkning.

*Jordbrukar-
bankens sty-
relse den 2
februari 1928.*

I skrivelse till chefen för finansdepartementet den 2 februari 1928 har styrelsen för aktiebolaget Jordbrukarbanken hemställt om departementschefens medverkan till att frågan om förlängd oktroy för banken redan innevarande år förelägges riksdagen. Till stöd härför har styrelsen anført följande:

»Den av Kungl. Maj:t den 6 april 1923 beviljade oktroj för aktiebolaget Jordbrukarbanken upphör i och med 1929 års utgång; och ämnar styrelsen vid nästa ordinarie bolagsstämma, som kommer att hållas före utgången av innevarande februari, väcka förslag, att banken skall ingå med underdånig ansökan om förlängd oktroj för en tid av tio år från den 1 januari 1930. Då riksdagen emellertid i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 mars 1923 uttalat, att före oktrojtidens utgång riksdagen borde beredas tillfälle att taga ställning till frågan om bankens fortsatta bestånd, lärer Kungl. Maj:t icke upptaga frågan om förlängd oktroj till slutlig prövning, förrän denna fråga förelagts riksdagen. Vare sig detta sker vid innevarande eller påföljande riksdag, kan väl Kungl. Maj:ts prövning äga rum före oktrojtidens utgång, men uppskjutes frågan till 1929 års riksdag, kommer det slutliga avgörandet att äga rum först långt inpå detta år sannolikt först fram på sommaren. Bankstyrelsen vill ej underlåta bringa till herr statsrådets kännedom, att ett sådant uppskov med oktrojfrågans avgörande skulle medföra allvarliga olägenheter för bankens fortsatta, orubbade och planmässiga verksamhet.

I fråga om det stora flertalet affärsdrivande banker betraktar i allt fall den stora allmänheten frågan om förlängd oktroj närmast som en formsak. Någon rubbing av bankverksamheten på den grund, att meddelad oktroj inom kort tid utgår, behöva dessa banker därför knappast befara. På grund av den offentliga diskussion, som ägt rum angående Jordbrukarbanken bland annat i pressen, såväl vid bankens tillkomst som senare, är däremot för Jordbrukarbanken oktrojfrågan vida mera ömtålig. Fördröjes det slutliga avgörandet i denna fråga till kort tid före oktrojens utgång, kan en mer eller mindre utbredd uppfattning av osäkerhet angående bankens fortsatta bestånd utnyttjas av de med banken konkurrerande företag, särskilt i den hårda konkurrensen om insatta medel. Vad vidare angår bankens kreditgivning uppstår efter 1929 års ingång en naturlig tvekan hos låntagare, som åtnjuta årskrediter, om de skola söka förlängning av dylika krediter hos en bank, som kan tänkas upphöra vid påföljande årskifte, eller i tid söka en annan och säkrare bankförbindelse.

Om något avgörande i oktrojfrågan ej sker förrän tiden för den gamla oktrojens utgång närmar sig, kommer vidare styrelsen anse sig förhindrad att inleda några större nya affärer liksom överhuvud att ingå avtal av mera avsevärd räckvidd, vilket tydligen skulle inverka menligt på bankrörelsens utveckling.

Framhållas bör slutligen att senast den 1 april 1929 nya hyreskontrakt skola uppgöras angående lokaler för icke mindre än 14 avdelningskontor samt att styrelserna för vissa sådana kontor under närmaste åren böra kompletteras. En sådan komplettering, som i flera fall ej kan uppskjutas, möter svårigheter, då personer som äro lämpade för ett ledamotskap i en avdelningsstyrelse ej under ovissa förhållanden intressera sig därför. Vi hava redan haft erfarenhet av dessa svårigheter, jämväl i sådana fall då det gällt att kvarhålla förutvarande dugande ledamöter av våra avdelningsstyrelser.»

Genom remiss den 6 februari 1928 har bank- och fondinspektionen anmodats att avgiva yttrande i ärendet.

I skrivelse den 7 mars 1928 har bank- och fondinspektionen, efter att hava verkställt bankundersökning hos aktiebolaget Jordbrukarbanken, av-

Bank och
fondinspektio-
nen.

givit det begärda yttrandet, som är av följande innehåll:

»Den remitterade framställningen har givetvis i första hand föranletts av ovissheten, huruvida aktiebolaget Jordbrukarbanken vid slutet av år 1929, då den genom Kungl. Maj:ts resolution den 6 april 1923 meddelade oktrojen tilländagår, skall upphöra med sin verksamhet eller om ny oktroj för tid därefter skall komma att beviljas.

Därest banken skulle befinnas böra upphöra såsom självständigt institut, finnas två vägar att välja, antingen likvidation och avveckling eller bankens försäljning. Av vad inspektionen vid den företagna bankundersökningen inhämtat framgår enligt inspektionens uppfattning, att en likvidation av banken vid nu gällande oktrojtid utgång samt ett realiserande av bankens tillgångar skulle för bankens klientel medföra stora olägenheter och för staten såsom innehavare av aktiemajoriteten betydande förluster, vilka under en fortsatt verksamhet för banken torde i väsentlig mån kunna undvikas. Vad angår en försäljning av banken torde en sådan icke vara ifrågasatt.

Enligt inspektionens mening lär man därför böra räkna med, att banken skall komma att fortsätta sin verksamhet jämväl efter 1929 års utgång, och då de skäl, som av bankens styrelse anförts till stöd för sin hemställan, att det medgivande från riksdagens sida, vilket utgör en grundförutsättning för oktrojs beviljande, måtte redan innevarande år inhämtas, synas förtjäna beaktande, får inspektionen tillstyrka, att åtgärder vidtagas för avlåtande till nu pågående riksdag av en proposition i ämnet.»

Till ledning för bedömande av bankens utveckling under den tid, densamma varit i verksamhet, har bank- och fondinspektionen överlämnat en tablå över bankens ställning vid utgången av vart och ett av åren 1923—1927, och har för jämförelse med den rörelse, som banken övertog från aktiebolaget Svenska lantmännens bank, i tablå jämväl angivits sistnämnda banks ställning vid utgången av år 1922. Tablåen har följande utseende:

(Beloppen angivna i miljoner kronor.)

	Aktiebolaget Svenska Lant- männens bank	Aktiebolaget Jordbrukarbanken				
	31/12 1922	31/12 1923	31/12 1924	31/12 1925	31/12 1926	31/12 1927
<i>Tillgångar.</i>						
Kassa m. m.	2.9	2.5	2.6	2.9	3.4	3.7
Fastigheter	2.8	2.7	2.7	1.1	1.9	2.2
Inventarier	0.6	0.3	0.2	0.2	0.1	0.1
Räntebärande obligationer	3.9	4.5	5.2	6.8	6.5	12.7
Aktier	1.6	1.2	3.1	0.9	2.9	6.8
Fordringar hos banker och spar- banker m. m.	1.7	1.1	1.4	3.1	4.3	1.3
Växlar (inkl. rediskontering), lån och krediter i räkning	144.5	100.1	104.3	113.6	145.5	147.2
Diverse	8.3	7.3	8.5	16.0	12.2	12.0
Summa	166.3	119.7	128.0	144.6	176.8	186.0
<i>Skulder.</i>						
Utelöpande postremissväxlar ...	3.8	2.9	3.5	3.2	3.4	4.8
Inlåning från allmänheten	92.5	65.5	74.7	93.6	114.1	118.1
Upplåning från banker och spar- banker m. m.	9.3	2.3	2.6	9.6	14.5	12.0
Rediskonterade växlar	30.7	25.1	22.1	12.2	17.3	24.4
Diverse	6.4	3.9	4.8	5.9	7.4	6.5
Fonder	23.6	20.0	20.0	20.1	20.1	20.2
Summa	166.3	119.7	128.0	144.6	176.8	186.0

I enlighet med beslut den 20 februari 1928 å innevarande års ordinarie bolagsstämma med aktiebolaget Jordbrukarbanken har bankstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t samma dag hemställt, att Kungl. Maj:t ville meddela banken förlängd oktroj under en tid av tio år från den 1 januari 1930 att driva bankrörelse såväl vid bankens huvudkontor i Stockholm som vid 41 avdelningskontor, samt att Kungl. Maj:t ville medgiva, att banken under nyssnämnda tid alltjämt finge driva fondkommissionsrörelse såväl vid bankens huvudkontor i Stockholm som vid dess avdelningskontor i Göteborg och Malmö.

*Jordbrukar-
bankens
styrelse om
förlängd
oktroj.*

I en vid nu pågående riksdag inom första kammaren väckt motion, nr 235, har förslag framlagts om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att årets riksdag måtte beredas tillfälle att yttra sig angående förnyad oktroj för Jordbrukarbanken. Enahanda framställning har gjorts i motionen nr 405 i andra kammaren. I anledning av förstnämnda motion har första kammarens andra tillfälliga utskott i sitt utlåtande nr 3 tillstyrkt anhållan hos

*Motioner vid
1928 års
riksdag.*

Kungl. Maj:t, att riksdagen under detta år beredes tillfälle yttra sig angående Jordbrukarbankens fortsatta bestånd, varvid utskottet betonat, att dess ståndpunkt givetvis icke innebär ett ställningstagande till frågan om bankens verksamhet efter år 1929, vilken fråga utskottet icke ägt att pröva. Utskottets hemställan har den 7 innevarande månad av första kammaren bifallits.

Departements-
chefen.

Den nuvarande oktrotiden för aktiebolaget Jordbrukarbanken utlöper vid slutet av år 1929. I enlighet med 1923 års riksdags uttalande bör riksdagen före oktrotidens utgång beredas tillfälle att taga ställning till frågan om bankens fortsatta bestånd. Spörsmålet bör fördenskull underställas riksdagen senast nästkommande år.

Den omständigheten, att frågan om fortsättandet av Jordbrukarbankens verksamhet efter 1929 års utgång givetvis kan bättre överblickas, ju närmare man befinner sig denna tidpunkt, torde visserligen tala för frågans avgörande först vid samma års riksdag. Sedan emellertid bankens styrelse i sin i det föregående återgivna skrivelse gjort gällande, att ett dylikt uppskov skulle medföra allvarliga olägenheter för bankverksamheten, har bank- och fondinspektionen uttalat, att de skäl, som av styrelsen anförts för att frågan skulle tidigare underställas riksdagen, synas förtjäna beaktande, och därför tillstyrkt, att åtgärder vidtagas för avlåtande till årets riksdag av proposition i ämnet. Vid sådant förhållande och då, med ledning av vad bank- och fondinspektionen i övrigt anført, redan nu torde vara klart, att bankens verksamhet icke utan skada för staten kan före 1930 års ingång avvecklas i sådan omfattning, att oktrot för tiden därefter blir obehövlig, har jag icke funnit hinder möta, att frågan i år bringas under riksdagens prövning.

För uppfattningen att banken bör utan att träda i likvidation fortsätta sin rörelse även efter 1929 års slut har bank- och fondinspektionen anført, att en likvidation av banken vid nu gällande oktrots utgång samt ett realiserande av bankens tillgångar skulle för bankens klientel medföra stora olägenheter och för staten såsom innehavare av aktiemajoriteten betydande förluster, vilka under en fortsatt verksamhet för banken torde i väsentlig mån kunna undvikas. Med hänsyn härtill finner jag mig böra förorda bankens fortbestånd efter ingången av år 1930.

Vad angår den på Kungl. Maj:ts prövning beroende frågan om ny oktrots beviljande synes mig anledning knappast föreligga att för närvarande förutsätta verksamhetens fortsättande under så lång tid, som bankstyrelsen i sin oktrotjansökan utgår ifrån. För den skull och i anslutning till riksdagens uttalande år 1923 om begränsning av oktrottidens längd har jag för avsikt att, därest riksdagen fattar beslut om bankrörelsens fortsättande, tillstyrka en förlängd oktrottid på fem år. Påpekas må, att hinder givetvis ej möter för statsmakterna att under oktrottiden, därest så skulle befinnas lämpligt, helt eller delvis avveckla statens aktieinnehav i banken.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen att förklara, att från dess sida invändning ej möter mot fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse efter utgången av år 1929.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bil. litt. vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Olga Gjörloff.